

Kapitał obywatelski wspólnot lokalnych w Polsce jako przedmiot debaty publicznej po 2004 roku

Streszczenie

Praca wpisuje się w bogaty katalog tekstów z zakresu nauk społecznych traktujących o szerokim zagadnieniu społeczeństwa obywatelskiego. Jej głównym celem badawczym jest zweryfikowanie postawionej hipotezy mówiącej o tym, że w Polsce wraz z przemianami z 2004 roku, związanymi z procesem integracji europejskiej oraz rozwojem nowych technologii komunikacyjnych, nie nastąpiło zdynamizowanie debaty publicznej na temat kapitału obywatelskiego wspólnot lokalnych, a tym samym, nie miał miejsca jego znaczący rozwój. Analiza tej debaty prowadzona jest z perspektywy jej uczestników: obywateli, instytucji państwowych szczebla centralnego i lokalnego oraz środowiska trzeciego sektora. Tym, co stanowi o oryginalności prowadzonych w pracy rozważań, jest uczynienie ich punktem wyjścia indywidualnego obywatela – podmiotu. Pojęcie kapitału obywatelskiego oznacza najbardziej oczekiwaną wartość, jaka może wynikać z relacji zawieranych między podmiotami – uczestnikami społeczeństwa obywatelskiego. Miejscem, w którym owy kapitał może się najlepiej rozwijać, są wspólnoty lokalne, rozumiane w pracy szeroko jako wspólnoty obywatelskie stanowiące kontekst codziennego życia obywateli, dlatego autor rzadko odwołuje się do nich w tradycyjnym znaczeniu geograficznego obszaru czy jednostki administracyjnej.

Pierwszy rozdział pracy skupia się na analizie koncepcji podmiotowości w aspekcie politologicznym i stanowi przegląd różnych jej ujęć w literaturze przedmiotu. Autor przedstawia także jej konstytutywne cechy, opierając się przy tym na podziale na podmiotowość wewnętrzną i zewnętrzną oraz charakteryzuje właściwości każdej z tych odmian.

Rozdział drugi zawiera zarys teorii kapitału społecznego jako bazowej dla analizy koncepcji i wypracowania definicji kapitału obywatelskiego. Z tego powodu niezbędne było przeanalizowanie sposobów rozumienia kapitału społecznego oraz jego elementów składowych (zaufanie, więzi społeczne, zaangażowanie obywatelskie) przez najważniejszych badaczy. Pokróćce omówiono także znaczenie kapitału obywatelskiego dla rozwoju wspólnot lokalnych w kontekście ich funkcjonowania we współczesnej złożonej rzeczywistości społeczno-politycznej.

Rozdział trzeci analizuje szanse i wyzwania (związane z doświadczeniami kryzysu ekonomicznego, tożsamościowego, migracyjnego i z ogromną różnorodnością kulturową, religijną czy obyczajową w ramach wspólnoty europejskiej) dla budowy kapitału obywatelskiego w Polsce, wynikające z faktu członkostwa w Unii Europejskiej.

Rozdział czwarty stanowi ogólną charakterystykę stanu, uwarunkowań i perspektyw rozwoju kapitału obywatelskiego z uwzględnieniem głównych aktorów biorących udział w debacie publicznej na ten temat. Analizie opisowej poddane zostały: różnorodna aktywność obywateli w sferze publicznej (polityczna, wyborcza, wolontariacka itp.) w dobie integracji europejskiej i internetyzacji życia społecznego; funkcjonowanie trzeciego sektora jako przestrzeni dla rozwoju kapitału obywatelskiego; postawy, opinie i funkcjonowanie głównych sił politycznych oraz administracji samorządowej wobec członkostwa w UE i zagadnienia społeczeństwa obywatelskiego.

Rozdział piąty analizuje postawy, opinie, poglądy, oceny i sposoby myślenia obywateli-podmiotów o sferze publicznej, szukając w nich przyczyn opisanego w poprzednim rozdziale stanu rzeczy – słabego kapitału obywatelskiego. Z rozważań tych wynika, że to od społeczno-kulturowych i mentalnych predyspozycji indywidualnych podmiotów oraz posiadanej przez nich wiedzy i kompetencji najmocniej zależy powodzenie procesu zmiany jakości obywatelskiego zaangażowania w sferze publicznej, a co za tym idzie – budowy silnego kapitału obywatelskiego.

Zakończenie prezentuje najistotniejsze wnioski z przeprowadzonych w pracy analiz. Zawiera także rekomendacje do dalszych badań nad kapitałem obywatelskim.

Natalia Palemba

Sporządzono dnia 07.05.2016 r.

Natalia Palemba